

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. IX св. 7—10

БЕОГРАД 1959

САДРЖАЈ

	Страна
1. <i>А. Велић</i> : Поводом Ракићева језика	217
2. <i>М. Сивановић</i> : О језику у једном приказу и поводом тога језика	220
3. <i>Б. Милановић</i> : Употреба предлога <i>код</i> (с генитивом) уз глаголе кретања	227
4. <i>Милош С. Московљевић</i> : У коју категорију речи спада реч „као“?	243
5. <i>Срећен Живковић</i> : Деоба глагола по објекту	250
6. <i>Милија Сивашић</i> : Из акцентологије	257
7. <i>Св. Марковић</i> : Промена туђих личних имена и презимена	265
8. <i>Н. С. Половина</i> : Вуков Немачко-српски речник	274
9. <i>С. Машић</i> : Из Вукова преводња	280
10. <i>Павле Илић</i> : О питању смедеревско-вршачког дијалекта	283
11. <i>И. Гркић</i> : Покретно <i>а</i> на крају неких предлога као диференцијални семантички знак	291
12. <i>Пећар Сладојевић</i> : О рефлексу краткога <i>в</i> иза <i>р</i> у књижевном језику јужнога изговора	302
13. <i>Милић Пешић</i> : О месту енклитике у реченици	305
14. Језичке поуке	312
15. Регистар	321

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник академик д-р АЛЕКСАНДАР ВЕЛИЋ
 Секретар Уређивачког одбора — Берислав М. Николић

Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА
 БЕОГРАД

Слог: „Научно дело“, Београд, Вука Караџића 5.
 Штампана и понесена Графичког предузећа „Академија“, Београд, Космајска 28

ИЗ ВУКОВОГ ПРЕВОЋЕЊА

Од једне Словенке (која је провела доста година у Шумадији) чуо сам наше изразе: крстити се и десном и левом, видети зло очима, обећавати златна брда (врло ретко и: обећавати брда и долине), — употребљене на овај начин: крсти се и *десно и лево*, кад сам видела *зле очи*, обећава му брда и јаруге. Подвучени изрази постоје иначе у нашем језику, али у другом значењу и у другој употреби; они су само погрешно употребљени, стављени на погрешно место. — Чини ми се да је сличан случај кад преводилац погрешно употреби, помери израз, као у следећем примеру: „они код којих, што но веле, посао гори у рукама“. „Посао гори“ је чист русизам: дело горит (нађен је у преводу с руског) и значи: посао брзо одмиче. Преводилац је, с једне стране, био заслепљен, засењен оригиналом, као што то често бива код преводилаца; с друге стране, био је у том тренутку уморан или непажљив. Њега је тај израз мутно и нејасно потсећао на неки сличан српски израз, који је због поменуте засењености био потиснут у потсвест. Тај сличан српски израз гласи: сагоревати на послу (на раду); њему је сличан, иако ређи: горети на раду.

Наводим ова два различита случаја, али слична у једној ствари: у оба случаја слични словенски језик је на изврстан начин ометао правилну употребу српског изрза. Али слична погрешна употреба изрза, мање или више померена, налази се и код српских писаца који су оригинално стварали. Код њих је таква погрешна употреба последица замора, одсуства пажње и сталне будноће, сталне корекције у писању. Разуме се, не мислим нити могу давати стручна објашњења, психолошка и лингвистичка; хоћу само да наведем неколико примера опажених у практичном речничком раду, и да њима илуструјем један Вуков случај.

Први пример од нашег писца: „Нама је тако ређи горело испод ноката, јер је Видовдан био на прагу, а још нисмо спре-

мили ниједног словца“. Овде је израз „горело нам је испод ноката“, — сасвим погрешно, грубо погрешно употребљен. Израз је померен у страну, тако да је дошао скоро на средину између два различита израза, једног: догорело му је до ноката, — и другог: горело му је под ногама. Од истог писца имамо још један пример који показује да он зна прави израз, јер је наведени израз (догорело му је до ноката) употребљено у овом другом случају много тачније (иако не још сасвим тачно): „Он је умео куповати имања од људи којима би горело до ноката“.

Али је zgodније давати примере писаца давно покојних. Јоксим Новић, из кога би се могло поводити и више примера, има у свом спеву Карађорђе (стр. 148) овакве стихове: „Има каде све да бира главе, | Ка гњилијех под крушком крушака“. Израз „бирати главе као гњиле крушке“, — састављен је из два различита израза (али слична по употребљеним саставним деловима), којих се Новић несвесно сећао пишући наведено место; један је: Бира као међед гњиле крушке (Вук, Пословице); други је: Падају као гњиле крушке. Овај други израз потврђује се код разних писаца: Оне (главе) ће падати као гњиле крушке (Веселиновић, Хајдук Станко, 1896, стр. 234); Пашће ми он као гњила крушка (Ристић—Кангрга под гњило); Трула Византија (ће) пасти као гњила крушка (Зечевић, Ист. сред. века, 312). Потребна је једна напомена уз први од два наведена израза: *бира као међед* итд. Тај израз се, осим Вукове збирке, налази још и у Капетановићевој, али га нема у збиркама Даничићевој и Мушкатиновићевој. Присуство тог израза у двома збиркама претежно херцеговачке и босанске боје, а одсуство његово у дубровачкој, градској по свом основном тону (Даничићевој) и у бачкој (Мушкатиновићевој) упућује, изгледа ми, на узроке географском распрострањању тог израза. Њега је створила и одржала сурова босанско-херцеговачка природа. То можда правда Новића. Он је тај израз имао у сећању само по читању Вукове збирке, а у свом говору није га можда ни имао.

Милан Ђ. Милићевић је, још више него Новић, уживао глас доброг зналаца језика, али се и њему дешавало да поклизне. У Историји педагогије (стр. 99) каже он за талијанског педагога Викторина: „Његов глас пуче по свој Италији“. Сасвим погрешно је ово казао Милићевић, требало је: његов глас се

пронесе, или: он брзо стече гласа, или: он изиђе на глас; а израз: „пуче глас“ употребљава се у приповедању догађаја и раван је изразу: пронесе се глас (тојест глас = вест, а не глас = слава, репутација). — Исти израз рђаво је употребио и преводилац Дарвина, Радовановић (Постанак фела, 263): „Кад први пут пуче глас да сунце стоји, а да се земља око њега окреће...“, — јер једно ново научно сазнање стоји изнад висине вести, новости, гласова. За научно сазнање био би згоднији израз да изазива општу пажњу, изненађење и сл.

Кад и како треба употребити израз „пуче глас“ показаће нам преводиоци јеванђелских прича о животу Исуса Христа, Миховил Чуић и Вук Караџић. Чуић (Живот Исуса Христа, 1848) о Исусовим чудима говори на следећи начин: Глас од Исуса пуче по свој Галилеји (стр. 44). Глас се од његових чудесах расу по свој Сирији (стр. 45). По свим врховинам жудинским од ових нових чудесах пуче глас (стр. 12). Необичне новости о оздрављењу неизлечивих болесника и сличним чудима, изгледа, одговарају изразу „пуче глас“. Чуић га је и употребио. Вуку се, међутим, чинило да Христовој природи не одговара тај израз земаљских сензација, и он је, у својој побожности, ублажавао у преводу редовно тај израз, преведећи редовно изразом „отиде глас“: Отиде глас о њему по свој Сирији и приведоше му болесне; — И отиде глас овај по свој земљи оној; — И отиде глас овај о њему по свој Јудеји и по свој околини оној (ови и други примери у Новом завјету, 1847, на стр. 8, 20, 81, 139, 141, 149). Вук је ту пошао од обичног израза: „отиде глас од уста до уста“, — али је и њега дотерао (доиста и добром писцу није лако писати): одбацио је из њега као непотребну и као непогодну ону прилошку одредбу „од уста до уста“. То му је било у толико лакше што је у свима тим примерима наведено место, крај, земља, по којима се раширио глас: „по свем оном крају“, „по свим околним местима“, „по свој околини Галилејској“ итд. (в. горе у примерима). Никанор Грујић, у својим хиперкритичким Примјетвама (стр. 20), замерио је једном од ових наведених места да не одговара старословенској верзији, али је за сам израз „отиде глас“ морао признати да је добар и одао му је једну од својих малобројних похвала: „то је добро српски“.

С. Мајић